

Osp – et treslag med mange anvendelsesmuligheter

Av Per Otto Flæte og Birger Eikenes

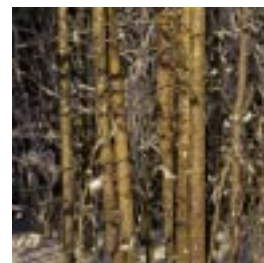
Beveren var den første i vårt land som «hogg» osp, og brukte virket til hus og demninger.

Stående volum av osp i norske skoger er beregnet til om lag 11,5 mill kubikkmeter, og nest etter bjørk er osp det vanligste løvtre-slaget i Norge. Treslaget er utbredt over hele landet, men de største osperessursene finnes i Telemark og Agderfylkene. Ospa har en rett-vokst stamme og kan gi store tømmerdimen-sjoner, egenskaper som er fordelaktige for virke som benyttes i trelastproduksjon.

De første tresliperiene som ble etablert her i landet brukte osp som råstoff og osp var dermed det første treslaget som ble tatt i bruk i norsk treforedlingsindustri. I mer enn 100 år var ospevirke av høy kvalitet også råstoff i norsk fyrstikkindustri. På begynnelsen av 1980-tallet opphørte denne produksjonen i Norge, og den industrielle utnyttelsen av treslaget ble deretter kraftig redusert.

I dag skjæres osp på noen små sagbruk og utnyttes i mindre omfang innen en rekke bruksområder. Den lyse fargen gjør ospa attraktiv til innvendige paneler og listverk. Osp er særlig populært til paneler og innredninger i badstuer. Dette skyldes blant annet at osp ikke inneholder kvae som svetter ut når virket varmes opp, noe som kan være et problem hos de fleste bartrær. En annen og spesiell egenskap er at kvistene ikke er så harde som hos mange andre treslag, og at de derfor har forholdsvis lav varmeledningsevne. Med andre ord brenner man seg ikke når man setter seg på en kvist i en badstubenk av osp. Virket er også velegnet i kjølerom og andre steder hvor matvarer oppbevares fordi veden ikke setter smak.

Osp benyttes i et visst omfang til golv. Virkets hardhet klassifiseres som liten, omtrent på samme nivå som gran og furu. Hardheten sier noe om trevirkets evne til å yte motstand mot

© Foto: Svein Grønvoid

© Foto: Svein Grønvoid

Returadresse:
Norsk institutt for
skogforskning
Høgskoleveien 12
N-1432 Ås

B

Skogforsk: tlf: 64 94 90 00, www.skogforsk.no; Institutt for skogfag: tlf: 64 94 88 80, www.nlh.no/isf; redaktør: Bjørn R. Langerud

Ubehandlet kledning av ospevirke på hytte på Kvitfjell, Ringebu, Oppland.

Foto: Espen Grønli / Foreningen Norske Lauvtrebruk

at harde legemer trenger inn i overflaten, og har avgjørende betydning der det kreves stor slitastyrke. Osp benyttes derfor lite i golv hvor slitastebelastningen er stor, men kan for eksempel egne seg godt som golv i soverom fordi det har en myk og behagelig overflate.

I de senere år har ubehandlet ospevirke blitt populært til utvendig kledning fordi dette som regel gir et karakteristisk sølvgrått, værslitt utseende. Dessuten ser mange positivt på muligheten for å kunne utelate overflatebehandling og dermed redusere senere vedlikehold. Veden til de fleste treslag blir gul- eller brunfarget etter få måneder i uteklima. Etter hvert som kledningen utsettes for vekselvis sol og regn, blir vedoverflaten normalt grå. Når virke av osp eldes av været, vil det i svært liten grad bli gul- eller brunfarget, men gå direkte over til gråfarge. Partier av en vegg som utsettes for mye fuktighet, enten som følge av mye nedbør eller uheldige konstruksjonsmessige løsninger, kan imidlertid bli mørkfarget og skjoldete i vedoverflaten. Gråfargingen kan skyldes to prosesser, enten en kjemisk reaksjon i veden, eller vekst av ulike fargeskade- og muggsopper. Disse to prosessene kan virke sammen eller hver for seg. Forsøk i laboratorium tyder imidlertid på at sopp som bidrar til gråfarging av ospevirke

ikke har noen hemmende effekt på råtesopper. Dersom målet er å få en kledning gråfarget som følge av væraldring vil utfordringen derfor være å samtidig holde trefuktigheten så lav at råtesopper ikke får etablert seg.

Husbukk er regnet som vårt farligste skadedyr for bartrevirke i bygninger. Larvenes gnag i bærende konstruksjoner i hus kan i verste fall føre til at bygningene faller sammen. Osp har styrkeegenskaper som gjør det egnet som konstruksjonsvirke. Siden ospevirke ikke angripes av husbukk, burde dette treslaget være et aktuelt konstruksjonsvirke som alternativ til bartrevirke i husbukkdistrikter.

Osp er et treslag med mange anvendelsesmuligheter. Fra gammelt av har det blitt brukt til en rekke husholdningsartikler. I publikasjonen «Osp i husbygging» fra 1988 er det ramset opp om lag 140 ulike bruksområder for osp.

Foto: Ragnar M. Næss

Foto: Eirfend Ystrem Haartveit

Badstue- og baderomsinnredninger er noen av bruksområdene for osp.

Utnyttelse av osp er behandlet i flere av våre publikasjoner, se for eksempel [Rapport fra skogforskningen 6/00](#).

Forfatterene kontaktes:
Per-Otto.Flato@skogforsk.no og
birger.eikenes@isf.nlh.no